

נתן אלתרמן כ"פייטר (ב)"¹

ד"ר מרדכי נאור

באחד הטורים הקודמים סיפרנו על המשורר נתן אלתרמן שהתנדב בעיצומה של מלחמת העולם השנייה ליחידה מיוחדת במינה של ההגנה שנקראה "ס. עו. ס" (ר"ת של סופרים, עורכי דין ו...סנדלרים) – אנשי בוהמה תל אביביים שאומנו להגן על הארץ, אם היא תותקף, חלילה, על ידי צבא רומל. הבטחנו אז שזה רק פרק ראשון ב"פייטריות" של אלתרמן וישנו גם פרק שני, קרבי עוד יותר, אם כי לא מוצלח במיוחד. אז הנה, הוא לפניכם.

הימים – קיץ 1948. מלחמת העצמאות בעיצומה. לפתע, בלי שום הודעה מוקדמת, נעלם "הטור השביעי" מהעיתון "דבר". בין 10 לספטמבר ל-12 בנובמבר 1948, יותר מחודשיים, ציפו הקוראים לשובו לשובו של הטור. גם באוגוסט ובתחילת ספטמבר הייתה השתתפותו של המשורר בעיתון דלה. מה קרה? דומה שרק מעטים שמו לב לידיעה קצרה שהופיעה ב"מעריב" ב-20 באוגוסט, תחת הכותרת: "אלתרמן הפך ל...סוד צבאי". סופר בה כי המשורר בן ה-38 התגייס לצה"ל, ודחה את כל הפניות שישירת במחת"ר (מחלקת התרבות), משום שהוא רוצה "להיות חייל ככל החיילים". הידיעה עצמה צונזרה כנראה, כי מתחת לכותרת מופיע משטח לבן ובסופה כתוב ברמז, כי לא ניתן לכתוב יותר על גיוס המשורר משום ש"אדם הלובש מדים הופכות כל הלכותיו לסוד צבאי". ...

מתברר כי אלתרמן, שלא היה חייב גיוס בשל גילו ובעיה רפואית שהייתה לו, ובנוסף לכך היה נשוי עם ילדה קטנה, עמד על כך שיגייסוהו. סייע לו בכך ידידו, האלוף יצחק שדה, שהסדיר את גיוסו

¹ הופיע בדף הפייסבוק של ד"ר מרדכי נאור ביום 25.5.2021 בקישור

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2828430117410832&id=100007316141861

לחטיבה שעמד בראשה – חטיבה 8, שבאותו הזמן בדיוק הייתה זקוקה לחיילים חדשים, משהוקם בה גדוד מרגמות ואלתרמן יועד להיות רגם בצוות מרגמה 3 אינטש.

ישנה עדות מאוחרת של עודד מסר, סגנו של יצחק שדה, על נסיבות הצבתו של אלתרמן לקורס הרגמים. לדעת מסר, שדה פתר בהצבה זו בעיה שהציקה לו: איך לא לסכן מדי את חי המשורר. גדוד המרגמות היה אמנם גדוד לוחם, אבל לא יחידה מסתערת והוא הוצב בדרך כלל כמה קילומטרים מקווי האויב. מסר זוכר את אלתרמן בימיו הראשונים בצה"ל: "בבגדי חייל הוא נראה די 'משלומפר'. הבגדים כאילו נזלו ממנו ימינה ושמאלה. החולצה יצאה מן המכנסיים לצד ימין וכובע הברט בצבע חאקי היה בלי סמל. דומה היה יותר לדחליל מאשר לחייל."

אלתרמן החל באימונים ואלה לא היו קלים. הוא השתדל שלא לפגור אחרי החיילים האחרים, כולם צעירים ממנו. יצחק שדה ביקש להקל עליו, אך הוא סירב. בערבים נהג לצאת, כמו האחרים, לתל אביב ושם נפגש עם חבריו הסופרים והאמנים שהמשיכו בשגרת העורף.

בסיום האימונים נקבעו מקצועות החיילים. אלתרמן שקיבל דרגה של טר"ש, נקבע כמגיש תחמושת לרגמים. במחצית אוקטובר 1948 הורד הגדוד דרומה, כדי להשתתף במבצע "יואב" לפריצת הדרך לנגב. יחידותיו הוצבו סמוך לקווי המצרים בעיראק אל-מנשייה (אזור קריית גת כיום).

לפקודת המח"ט שדה פתחו המרגמות באש ואלתרמן השתתף בקרב הראשון והאחרון שלו. לפי עדותו של יודל מרמרי, קצין בחטיבה, המבצע נכשל, אולי משום שהמח"ט שדה לא היה במיטבו באותו יום. מרמרי סיפר שקירבתו של אלתרמן לקו האש – שכן פצצות מרגמה של המצרים נפלו לא הרחק מהסוללה שבה שירת המשורר - הדאיגה מאוד את שדה.

עוד באותו יום הוא הורה לאלתרמן לארוז את חפציו, לחזור לתל אביב ולהשתחרר. אלתרמן ניסה להתנגד – ולשווא. אבל וחפוי ראש נסע לתל אביב.

כמה שנים לאחר מכן חשף יצחק שדה את המניעים שהביאוהו לשלח את אלתרמן מהגדוד, אף כי לא הזכיר את שמו. "אני נזכר בידידי המשורר. לא, לא אוכל עוד לשולחו לקרב. רק עכשיו אני תופס כמה דאגתי לחיי יחיד תוך כדי דאגות אחרות... אני מרגיש עצמי כתלמיד שנכשל בבחינה... אני שולח אליו שליח והוא מגיע – עייף, שתקן. אני מודיע לו את החלטתי... אני מרגיש שלא שכנעתי אותו. אני שולח פקודות מתאימות למפקדה" ("הקרב על עיראק אל-מנשייה", על המשמר, 21.10.1951).

דן לאור, הביוגרף של נתן אלתרמן, גילה במקור אחר מה אמר שדה לאלתרמן, כשפקד עליו לעזוב את גדוד המרגמות: "יום אחד נסעת, לילה אחד חפרת, יום אחד לחמת – 36 שעות ברציפות. על ידך היו אנשים צעירים מאוד. אתה, בגילך ובמצב בריאותך, לא תחזיק מעמד."

בכך הסתיים שירותו הפעיל של אלתרמן ומ-12 בנובמבר 1948 חזרו טוריו והופיעו בעיתון.

בצילום: אלתרמן במדים (תמונה מאוחרת יותר)